

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2021 - Sayı / Issue: 53
Sayfa/Page: 439-466
ISSN: 1302-6879

Yunanistan'daki Darbe Teşebbüsünün (1935) Türk Siyasetine ve Basınına Yansıması Reflection of the Coup Attempt in Greece on 1935 Turkish Politics and Press

• Mehmet PINAR*

*Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Van/Türkiye
Assoc. Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Letters, Department of History, Van/Turkey
mmetpinar@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5416-5220

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:
Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received:
06/07/2021
Kabul Tarihi / Date Accepted:
10/09/2021
Yayın Tarihi / Date Published:
30/09/2021

Atf: Pınar, M. (2021). Yunanistan'daki Darbe Teşebbüsünün (1935) Türk Siyasetine ve Basınına Yansıması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 53, 439-466.

Citation: Pınar, M. (2021). Reflection of the Coup Attempt in Greece on 1935 Turkish Politics and Press. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 53, 439-466.

Öz

1909 Gudi Darbesi ile Yunanistan'da sivil ve asker ilişkileri yeni bir sürece girdi. Bu tarihten itibaren ülkede darbe anlayışı gelenekselleşmeye başladı. Bu çatışma geleneği belli bir dönem sonra Venizelist-Kralcı rekabetine yerini bıraktı. Bu anlayış, 1935'te Yunan meşru Hükümeti'ne yönelik darbe teşebbüsüne dönüştü. Türk basını ve siyaseti darbenin başlangıcından itibaren olayları yakından takip ederek meşru iktidarın yanında yer aldı. Türk basını yaşanan bu olaylardan hareketle Yunan Hükümeti'nden farklı bir argüman ortaya koyarak basit bir kalkışmadan ziyade bir iç savaşın habercisi olarak yorumladı. Basın, Venizelos'un Girit ve Makedonya'da karşılık bulduğu tezinden hareketle bakışını temellendirmeye çalıştı. Türkiye Bulgaristan'ın izlediği revizyonist politikaları merkeze alarak darbe teşebbüsünü istikrarı bozmaya yönelik bir tehdit olarak algıladı. Türk basını ve siyaseti, Balkan Paketi ile oluşturulan ittifak cephesinin devamını öncelikleri arasında gördüğünden statükonun korunmasına yönelik bir paradigma geliştirdi. Türkiye'deki iktidar, bu düşüncüyü pratiğe dökerek Türk sularında tespit ettiği darbecilere ve gemilere yönelik sert önlemler aldı.

Anahtar Kelimeler: Balkan Paketi, darbe, Türk basını, Venizelos, Yunanistan.

Abstract

With the Goudi Coup of 1909, civil and military relations in Greece entered a new era. As of this date, the understanding of the coup in the country has become a tradition. This tradition of conflict gave way to the Venizelist-Royalist rivalry after a certain period. This understanding turned into a coup attempt against the Greek legitimate government in 1935. The Turkish press and politics have been on the side of the legitimate government by closely following the events since the beginning of the coup. Based on these events, the Turkish press put forward a different argument from the Greek Government and interpreted it as a harbinger of a civil war rather than a simple attempt. The press tried to base the view of Venizelos on the basis of the thesis that he found a response in Crete and Macedonia. Turkey perceived Bulgarian revisionist policies pursued by the center was perceived as a threat to destabilize the region's coup attempt. Since the Turkish press and politics considered the continuation of the alliance front formed with the Balkan Pact as one of its priorities, it has developed a paradigm for the preservation of the status quo. Power in Turkey, the idea is practical pouring The Turkish government took drastic measures against the coup plotters for ships as identified in Turkish waters.

Keywords: Balkan Pact, coup, Turkish press, Venizelos, Greece.

Giriş

1829 Edirne Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu'ndan koparak bağımsızlığına kavuşan Yunanistan, bağımsızlığına karşın sürekli siyasi istikrarsızlıkla karşı karşıya kaldı. Bu istikrarsızlıkta tam olarak devletleşme sürecini tamamlamayan Rum toplumu/siyasetini, emperyalist devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda kullanması etkili oldu.

1909 Gudi Darbesi ile siyasi revizyon geçiren Yunan siyaseti, bu tarihin öncesinde politik, ekonomik ve askeri buhranları içinde barındıran bir sistemin halkasıydı (Özsüer, 2018: 243). Bu darbeye askeri güç aktif bir unsur olarak sivil iradeye hükmetmeye başladı (Hatipoğlu, 1997: 37; Kolippoulos-Veremis, 2010:67). Kral I. Georgios, 6 Ekim 1910'da Gudi Darbesi'ni gerçekleştiren askeri birlik ile ters düşmeyen Venizelos'u Yunanistan'da başbakanlık görevine getirdi (Casan, 2019: 5; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA].030.10/255.715.1). Venizelos güçlü iktidarı ve Gudi darbesinin sonucunda oluşan büyük destekle askeri alanda/ dış politikada Megali İdea'nın gerçekleşmesi için olanca gücüyle çalışmaya başladı.

I. Dünya Savaşı süreciyle birlikte, Venizelos ile Kral Konstantinos arasında ciddi fikir ayrılıkları baş gösterdi (BOA,HR.SYS, 2384-19: Demiröz, 2005: 291-312). Venizelos, Bulgaristan harekete geçmediği sürece kendilerinin de girişimde bulunmayacağı yönünde bir tavır ortaya koydu (Söylemezoğlu, 1946: 226). Bunun yanında Venize-

los, Megali İdea'nın en büyük taraftarlarından ve Osmanlı'nın paylaşılacağı bir savaşta bu ülkünün gerçekleştirilmesi adına savaşta yer almaya çalışıyordu. Ancak Kral Konstantinos'un Alman yanlısı bir tutum sergilemesi sebebiyle, Yunanistan halkı bu dönemde düşünce olarak ikiye ayrıldı. Konstantin, Balkan Savaşlarında kazanılan toprakların savaşa girmeyerek korunması gerektiğini savunurken, Venizelos ise, bu harple birlikte Yunanistan'ın hakkı olduğunu düşündüğü Anadolu topraklarını Yunanistan'a katabileceğini savundu (Bilge, 2000: 14-15). Kral, savaşa girmenin özellikle de İtilaf Devletlerinin safında yer almanın Yunanistan için kayıp olacağı kanaatindeydi (Abbott, 1922: 9). Yunanistan, Venizelos'un etkisi sonucunda I. Dünya Savaşı'nın bitmesine yakın bir zamanda savaşa intikal etti (BOA,HR.SYS, 2390-41). 1920'de Venizelos iktidardan düştü (BOA,HR.SYS, 2390-56). 1920'lerde iktidar değişikliğine karşın Konstantinos, İtilaf Devletleri blokunun istekleri doğrultusunda bir politika geliştirdi. Milli Mücadele döneminde Megali İdea hedefleri çerçevesinde Yunanistan'ın Anadolu'yu işgal teşebbüsü başarısızlıkla sonuçlandı.

Küçük Asya bozgunu olarak tabir edilen yenilgiden sonra ordunun kontrolü Venizelistlerden Cumhuriyetçilerin kontrolüne geçti (BCA.030.10/255.715.1). Venizelos, 1928 seçimlerinde zorda olsa seçimleri kazanmayı başararak Liberal Parti'yi iktidara getirmeyi başardı (BCA.030.10/255.715.3; Clogg, 1992:109;Beaton, 2019:242). Lozan barış süreci sonrasında Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler normalleşmeye başladı. Venizelos ve İsmet İnönü'nün karşılıklı ziyaretleri normalleşme sürecine katkı sunduğu gibi, geleneksel Yunan politikalarında da değişim sürecini beraberinde getirdi.

Yunanistan'da iktidar değişimiyle ilişkiler farklı bir düzleme taşındı. Venizelos'un Ankara ziyaretinde Türk Ocağı ve Hilal-i Ahmer'e yardımlarda bulunması normalleşme sürecini destekleyen girişimlerdi (BCA.030.10/254.712.39). Gazi Mustafa Kemal'in Venizelos tarafından Nobel Barış Ödülüne aday gösterilmesi normalleşme dönemine katkı sundu (Clogg, 1992:109). Halkçı Parti Başkanı Çaldaris, 4 yıl iktidarda kalan Venizelos'un başında bulunduğu Liberal Parti'nin ekonomik anlamda Yunanistan'ı geriye götürdüğünü düşündüğünden sıkı bir tenkit politikası başlattı (BCA.030.10/255.716.10). 1932 seçimlerinde Venizelos liderliğindeki Liberal Parti, Çaldaris'in önderliğini yaptığı Halkçı Parti'yi küçük bir farkla geçmeyi başarmasına karşın mecliste çoğunluğu sağlayamadığından hükümet kuramadı. Hükümet kurulamaması ve sürekli istifalar, bir krizi de beraberinde getirdi (BCA.030.10/255.715.1).

Halkçı Parti, Venizelos karşıtlığıyla tanınan ve Kralcılardan oluşan bir yapıya sahipti. Çaldaris, bir azınlık hükümeti kurarak iktidarı

devralmasına karşın istikrar sağlanamadı. 1933'te erken seçim kararı alınmasına karşın seçimden Çaldaris yenilgiyle ayrıldı. Bu sonuçlardan sonra orduda hareketlilik başladı. Kralcılarla -Cumhuriyetçiler arasındaki rekabet tekrardan su yüzüne çıktı. Çatışma ortamının arttığı bu yılda kaos sonucunda Venizelos'a bir suikast düzenlendi. Suikastta, Venizelos'a 2 kurşun isabet etmesine karşın hayatta kalmayı başardı. Siyaset yaşamı boyunca 11 suikast girişimine uğrayan Venizelos, bu suikastın sorumlusu olarak hükümeti gördü (Gürel, 1993: 45; Clogg, 1997: 138).

1829 bağımsızlığına kavuştuğundan beridir çalkantılı bir süreç yaşayan Yunanistan, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkla karşı karşıya kaldı. 1909'da başlayan ve 1934'te doruk noktasına ulaşan Yunan siyasetinde iç çekişmeler, darbe teşebbüsü sürecini tetikledi. Bu teşebbüsün Yunan iç siyasetine yansıması olduğu gibi dış siyasette de önemli etkileri oldu. Bu çalışmada siyasi istikrarsızlık ve çalkantılı bir süreç yaşayan Yunanistan'da meydana gelen 1935 askeri darbe teşebbüsünün Türk basınına yansımalarını ve basının soruna nasıl yaklaştığının yanında Türk Hükümeti'nin de olayın neresinde durduğunu ele almaktır. Aynı zamanda Cumhuriyetçilerle-Kralcılar arasındaki bu çatışma ortamında Balkan Paktı üyesi olan Türkiye'nin aldığı tavrı irdelemektir.

Yunanistan'da 1935 Darbe Teşebbüsü ve Yansımaları

Yunanistan'da bu yaşanan siyasi istikrarsızlık ve partiler arasındaki çekişmeler 1935 darbe sürecini tetikledi. Darbe sürecinin başlamasıyla birlikte Türk basını gidişatı yakından takip ederek okuyucusuyla paylaştı.

Yunanistan'da 1935'te yapılan seçimleri, Çaldaris'in liderliğini yaptığı Halkçı Parti meclisteki 300 sandalyeden 287'sini alarak ezici bir şekilde kazanmayı başardı (Kolippoulos-Veremis, 2010:102). Venizelos taraftarları seçimi boykot ederek karşı duruşlarını ortaya koydular. Seçimlerden sonra iktidara yönelik tepkiler devam etti (Tağmat, 2016: 158).

1 Mart 1935 tarihinde gece yarısı Atina'nın Salamin tersanesinde bir isyanın başladığını Türk gazeteleri haber veriyordu. Alınan haberlere göre isyan deniz kuvvetlerine bağlı Plastiras taraftarı subaylar tarafından çıkarıldığı yönündeydi. Plastiras, eski Başkan Venizelos taraftarı biriydi. Olayların olduğu gün Başbakan Çaldaris, "Bazı çılgınlar memleketin meşru hükümetine karşı isyana teşebbüs ederek tersane ve harbiye mektebinde harekete geçmişlerdir. Hükümet gayri milli olan bu hareketi bastırarak vaziyete hâkim bulunmaktadır. Yunan ahalisi müsterih olsunlar. Şimdi hükümet bu mütecavizlere karşı yumruğunu gösterme ihtiyacı duymuştur. Bu savaşın ölülerini, yaralılarını ve silahlı

kuvvetlerini takdir etmek borcumuzdur. Kendileri milli şükranla tamamilen layıktır.” (Milliyet, 3 Mart 1935: 1). Yunan meşru hükümeti, kalkışmanın kontrol altına alındığını, isyancılara karşı müsamaha gösterilmeyeceğinin altını çizmekteydi.

Türk basını isyanın başlangıcından itibaren isyanla ilgili ayrıntıları okuyucusuyla paylaşmaya önem verdi. İsyân, subayların 4 tane savaş gemisini kaçırmaları ile başladı. Bu gemilerden 2’si yakalanmışsa da diğer 2’si kaçmayı başardı (Cumhuriyet, 3 Mart 1935: 1). Bu gemiler Milo Adası civarında bombalanarak hasara uğratıldı. Hükümet Salamin Tersanesi’ndeki olaya hâkim olsa da 2 geminin akıbetiyle ilgili belirsizlik devam etmişti (Akşam 3 Mart 1935: 4). Hükümetin tersaneye müdahalesi sırasında çıkan çatışmada 3 kişi ölürlen 10 kişi de yaralandı (Son Posta, 4 Mart 1935: 11). Tersanede çıkan isyanda liderliği Kaptan Demestikas yürütmesine karşın hükümet sürekli olayın ciddi bir kalkışma olmadığı konusunda beyanatlar vermeye devam etti (Akşam 3 Mart 1935: 4). İsyân, Yunan hükümeti tarafından başlangıçta önemsiz ve basit bir kalkışma gibi gösterilmek istense de ilerleyen günlerde Yunan basını epey meşgul edecek hadiseler yaşanacaktı. Hükümet, sert tedbirle isyana kalkışan kişilerin cezalandırılacağı yönünde kararlı bir dil kullanacaktı.

Nitekim deniz kuvvetlerinin başkaldırısı duyulduktan sonra kara kuvvetlerinden subayların isyana kalkıştığı söylene de hükümet buna fırsat vermeyeceğini her fırsatta dile getirerek kararlı bir duruş gösterdi (Cumhuriyet, 3 Mart 1935: 1). Yunan hükümetinin açıklamalarına karşın Türk basını ciddi sokak çatışmalarının meydana geldiğine yönelik haberlere yer verdi. En önemli çatışma Efzon Kışlası civarında oldu. Hükümet bu kışlada mevzi alan asilerden oluşan taburu püskürtmek için ciddi tedbirler alma yoluna gitti. Asiler hükümetin kuvvetlerine yaylım ateşi ile karşılık verince çatışmada 2 askeri yaralandı. Dört saat süren çatışmalar sonunda hükümet kuvvetleri kışlayı basarak asileri teslim olmaya zorladı (Akşam, 3 Mart 1935: 1). Atina’da duruma hâkim olan hükümet, sıkıyönetim ilân ederek sokaklarda devriyeleri arttırırken aynı zamanda gazetelere de sansür uyguladı (Milliyet, 3 Mart 1935:7). Bu süreçte Atina ile İstanbul arası telefon ve telgraf trafiği kısa süreli de olsa kesintiye uğradı (Akşam, 3 Mart 1935: 4). Sıkıyönetimin ilânına rağmen Atina’da gündelik yaşam akışında devam etti (Son Posta, 4 Mart 1935: 11). İsyancılar diğer şehirlerden destek almalarına karşın ilk etapta Selanik, Trakya ve Makedonya’da tam bir sessizlik hâkimdi (Zaman, 4 Mart 1935: 2).

Kışla ve tersanedeki isyanların bastırılması sonucunda yakalanan asiler, mahkemeye çıkarılmak üzere tutuklandığı gibi, kısa zaman

diliminde mahkeme heyetleri de oluşturuldu. İsyarla ilgisi olduğu düşünülen ve Ayan Meclisi'nde çoğunluğu elinde bulunduran Venizelos taraftarı vekiller de tutuklanarak mahkemeye çıkarıldı. Bu kişilerin ölüm cezasıyla yargılanmalarına karar verildi. Bu arada hükümet teslim olmayan asilere yönelik ellerindeki gemileri teslim etmedikleri takdirde havadan bombardıman yapacağı uyarısında bulundu (Son Posta, 4 Mart 1935: 11). Mahkeme isyanın tertipleycisi olarak Venizelos'u gösterdiği gibi, isyanın merkezi olarak da Girit'i işaret etti (The Times, 24 April 1935). İsyancıların doğrudan Venizelos ile beraber olduğu teyit edilememişse de kaçırılan gemilerin Venizelos'un bulunduğu Girit'e doğru gittiği bilinmekteydi. Girit Valisi, Venizelos'a yakın gazetelerin hükümeti eleştirmesi sonucu, Venizelos'tan isyana karşı tavrını açıklamasını istedi (Zaman, 3 Mart 1935: 7).¹ Bu baskılar neticesinde Venizelos isyanı desteklediğini duyurdu. Bu açıklamadan sonra Venizelos'un Atina'daki evi aranarak çok sayıda silah ve bomba bulunduğu yazıldı. Girit'in isyancıların eline geçme ihtimali Yunan hükümetinde büyük bir endişe oluşturdu (Zaman, 4 Mart 1935: 2,7). Basının da yaklaşımından Girit'in isyanda kilit noktayı teşkil ettiği anlaşılmaktaydı.

Bu olaylarla ilgili Atina'daki gazetelerin birbirlerinden bağımsız haberler yapması da Türk basınında farklı bilgilerin ve görüşlerin dolaşmasına sebep olmaktadır. Hükümet taraftarı Ellinikon Mellon gazetesinin yaptığı haberde Yunan hükümetinin Venizelos ve Plastiras taraftarlarının hükümet aleyhine hazırlamakta oldukları ayaklanmaya öncülük etmek üzere Plastiras'ın ülkeye getirilmesi için bir heyetin oluşturulduğu konusunda şüpheleri vardı (Zaman, 1 Mart 1935: 2). Bu iddiaya paralel olarak bir ay önce ordudan ihraç edilen General Skandalis, Vlahos, Kaymakam Diamesis, Spayis, Binbaşı Hacı Stavris gibi isimlerin isyanda rol oynadığı kuvvetle muhtemeldi. Hükümete göre isyanın birinci amacı tersaneyi ele geçirmektir. Yunan basınında Venizelist bir çizgisi olduğu bilinen Patris gazetesi de deniz kuvvetlerinde uzun zamandan beridir ihtilâl hazırlıkları yapıldığını iddia etmekteydi. Gazeteye göre son zamanlarda subaylar arasındaki hükümete karşı bir hoşnutsuzluk hâkimdi. Muhalif tavır sergileyenler ordudan ihraç edilirken yerlerine getirilenler liyakatsiz kişilerdi.

Subayların Deniz Kuvvetleri Bakanı olan Hacı Kiryakos'un istifa etmesi için Başbakan Çaldaris'e başvurdukları da iddialar arasındaydı. Gazetenin bu haberine karşın Çaldaris ve Hacı Kiryakos'un bu iddiaları reddederek deniz kuvvetlerinde önemli bir sorunun olmadığı açıklamasında bulundular (Cumhuriyet, 3 Mart 1935: 6). Venizelos ile

¹ Yunanistan'da Venizelos (Liberal Parti'ye) yakın gazeteler Kirikis, Kosmos, Patris, Nea Atainaika, Ethnos, Foni, Elefteron Vima'ydı (BCA.030.10/227.526.12).

Başbakan arasında yaşanan sorun, Yunan basında da kamplaşmalara yol açtı. İktidarın sorunu basite indirgeme teşebbüslerine karşın Venizelos taraftarlarının meseleyi derinleştirme hedefleri dikkat çekmekteydi.

İsyanın öncüsü olduğu düşünülen ve son günlerde Fransa'da bulunan Plastiras, Fransız basınına verdiği bir röportajda Yunanistan'da çıkan olaylardan pek haberdar olmadığını, ancak isyanın çıkmasına şaşırmadığı beyanatında bulundu. Başbakan Çaldaris'i samimi bir cumhuriyetçi bulmayıp kraliyetçi olmakla suçlayan Plastiras, hükümetin milleti ikiye böldüğünü ifade ederek hükümetin nüfuzunu kaybetmek üzere olduğunu ve millet isterse ülkeye dönüp hizmet edebileceğini de sözlerine ekledi. Venizelos hakkındaki düşüncelerinde "Venizelos çok sevdiğim bir arkadaşımıdır. Bununla beraber siyasi mevzular üzerinde kendisiyle anlaşabileceğimi zannetmiyorum. O parlamento adamıdır ben ise Cumhuriyetçi fakat otoriter bir askerim." Ortak noktalarından ziyade farklılıklarının daha fazla olduğunu savundu. Bu açıklamalar karşında İtalya'da bulunan Plastiras'ın Yunanistan'a geçme niyeti içinde olduğü görüldü (Zaman, 7 Mart 1935: 7). Her ne kadar olaylarla ilgisi olmadığını ve çıkan isyanın hükümetinin beceriksizliği ile alakalı olduğunu söylese de yaptığı hamlelerle Plastiras'ın beklenti içinde olduğu anlaşılmaktaydı. Açıklamalarından isyanda aktif bir rol olmadığı gibi, Venizelos ile çok yakın olmadığı izlenimi çıkmaktaydı. Hükümetin isyanı yalnızca asayiş sorunu olarak göstermek istemesi, isyanın tabanını genişletmeyi engellemeye yönelik adımlar olarak okunabilirdi.

Hükümet, Atina ve Girit başta olmak üzere isyana karşı önlemler almaya devam ederken isyanın Makedonya'ya sıçraması üzerine olaylara müdahale ederek asilerin elinde bulunan Serez şehri isyancılarla yapılan mücadeleden sonra hükümet tarafından geri alınabildi. Hükümetin olayı ciddiye alarak Makedonya'ya asker sevk ettiği gibi, General Kondylis'in Makedonya'ya gönderileceği gelen haberler arasındaydı. Bu atmosferde Venizelos'un Girit'ten asker toplayarak topladığı askerleri Yunanistan'a göndereceği, Yunan basınından Jurnal gazetesinin haberleri arasındaydı. Gazete, Venizelos'un Girit'te "Üçler Meclisi" kurarak adayı idare etmek istediğini okuyucusuyla paylaştı. Girit'te bulunan askeri kuvvetler asilerin elinde bulunan gemilere karşı herhangi bir mukavemet göstermezken Girit halkı isyana destek vermeye devam etti (Zaman, 5 Mart 1935: 7). Bununla birlikte isyancılara engel olmak isteyen Girit Valisi öldürüldü. Asilerin elinde bulunan 225 kişi isyanın durdurulması yönünde tavır ortaya koyması üzerine kurşuna dizilerek denize atıldı (Son Posta, 5 Mart 1935: 3).

Asilerin kontrolündeki gemilerin Girit'e gelmesi üzerine, Venizelos bir beyanname yayınlarak muhalefet partilerine mensup aday

ve vekilleri toplantıya davet etti (Cumhuriyet, 5 Mart 1935: 1). Gelen bu haberler çerçevesinde Türk basını, Yunanistan'da genel bir savaş olduğu kanaatindeydi. Asilerin kontrolündeki gemilerin Girit'e yanaşır yanaşmaz Venizelos isyanının idaresini ele alınca Zaman gazetesi, Yunanistan'ın dışarıya karşı itibarı ve gücü düşürülerek bir dünya savaşının bile çıkabileceği inancındaydı.

Yunan hükümeti de artık ciddi tedbirler alması gerektiğini düşünerek asilerle mücadele etmek için yeni bir ordu oluşturdu. Bu ordu Doğu Makedonya'daki asilerin üzerine gönderilmesiyle Doğu Makedonya'da şiddetli çatışmalar meydana geldi (Son Posta, 5 Mart 1935: 1). 5 Mart'ta hükümet kuvvetleri tarafından çembere alınan Makedonya'daki asiler geri çekilmeye başladı. Asilerin Bulgaristan'a kaçtığı haberleri üzerine Bulgar sınırı ağır bombardıman altına alındı (Zaman, 6 Mart 1935: 1,7). Bulgar Hükümeti, sınırda önlemler alarak bölgeye asker takviyesinde bulunduğu gibi, Bulgaristan'a geçen mültecilerin silahlarına da el koydu (Zaman, 7 Mart 1935: 7). Doğu Makedonya'daki asilerin mevcudu 2.510 civarındaydı (Zaman, 6 Mart 1935: 7). Hükümetin donanma gücü ise 2 kruvazör, 8 muhrip, 13 torpidobot ve altı denizaltı gemisi ve Mürettebatı 6.716 mürettebattan oluşmaktaydı (Cumhuriyet, 5 Mart 1935: 3). Oluşturulan ordu ve donanmalar artık gerçek anlamda bir iç savaşın habercisiydi.

Doğu Makedonya'da sükûnet sağlanınca Girit'e giden General Kondylis çatışma olmaksızın isyana son vermek için bir beyanname yayınlarak asileri uyardı. Kondylis beyannamesinde "Size düşünmek için 24 saat mühlet veriyorum. Bu mühlet geçince bütün hava ve kara kuvvetlerini merhamet etmeksizin asilerin ordusuna karşı çıkaracağım. Bunu size hiçbir zaman yalan söylememiş olan namuslu bir asker söylüyor." (Zaman, 6 Mart 1935: 7). Olayın ciddiyetinin boyutu anlaşılmaktaydı.

Asilere tanınan sürenin dolması ve yoğun bombardıman başlatılmasına karşın hava şartlarından ötürü zaman zaman aksaklıklar yaşandı. Bunun yanında isyanın bastırılmaya çalışıldığı günlerde Yunanistan hava sahası başka uçaklara kapatıldı. Venizelos'un Girit'te hâkimiyetini sağlamlaştırması üzerine Avrupalı devletler, Yunanistan'a donanma gönderecekleri açıklamasında bulundu (Zaman, 7 Mart 1935: 7). Avrupalı devletlerin bu çıkışı, Yunanistan'ın basit bir kalkışma olarak gösterdiği olayların üstesinden gelemediğinin işaretiydi.

Venizelos'un topladığı askerleri Selanik üzerine göndereceği haberleri üzerine Yunan Hükümet yetkilileri riske girmeyerek Selanik limanını kapatarak gemi girişlerini yasakladı (Akşam, 5 Mart 1935:1). Bakanlar Kurulu'nda yeni göreve getirilen General Metaksas, isyanın

bastırılma süreciyle ilgili yaptığı açıklamada gidişattan memnun olduğunu, gerekenin yapıldığını bunun dışında yapılacak bir şey olmadığı açıklamasında bulundu (Cumhuriyet, 6 Mart 1935: 5). Hükümet kanadı her açıklamasında örgütlü bir kalkışma olmadığını, kontrolün kendilerinde olduğu mesajını vermekteydi.

Hükümet yetkililerinin bu açıklamalarına karşın kalkışma Yunan ekonomisini de ciddi ölçüde etkilemeye devam etti. Yunan para birimi Drahmi borsada değer kaybetmeye başladı (Cumhuriyet, 5 Mart 1935: 1). Ekonominin yanında eğitim camiası da teşebbüsten etkilendi. Venizelist ve komünist öğrenciler ile hükümet taraftarı öğrenciler arasında silahlı çatışmalar yaşandı (Milliyet, 6 Mart 1935: 6). Bakanlık kararıyla kapatılan okulların bir süre daha açılmaması gündemdeydi (Akşam, 7 Mart 1935: 1). Hükümet isyanın kendi beyanatları dışında haber yapılmasına ve halk arasında konuşulmasından rahatsızlık duymaktaydı. Buna karşın bu süreçte basına sansür uygulanmaması hükümetin elindeki en büyük silahtı.

Hükümetin sansür politikasına karşı kamuoyunun kafasında soru işaretleri oluşturacak haberler çıkmaya devam etti. Averof Zırhlısı'nın Midilli Adası'nı işgal ettiği haberi bunlardan birisiydi. Yazılan haberlerde isyancıların Midilli'den hareketle Akdeniz'i işgal edeceği bilgisinin yanında Venizelos'un Mısır'a kaçacağı söylentilerinin yazılması sorunu karmaşık bir yapıya büründürdü. Benzer şekilde asilerin Akdeniz'de İtalya ile iletişime geçtiğiyle ilgili haberler İtalyan Elçiliği tarafından yalanlandı (Zaman, 8 Mart 1935: 1). Çıkan bu haberler üzerine Mısır Hükümeti, asilerin İskenderiye'ye gelmeleri durumunda silahlarına el konulmasını emretmişti (Milliyet, 8 Mart 1935: 5). İsyanın hızlı bir şekilde yayılmasıyla bu haberler arasında ciddi çelişkiler vardı.

Akdeniz'deki hareketlilik ve asilerin adaları isyana teşvik etme girişimleri karşısında meşru hükümeti daha sıkı önlemler almaya sevk etti. Hükümet, Sakız, Midilli ve Sisam adalarında kendilerine sadık askeri memurlarla iletişime geçerek onlarla işbirliği yoluna gitti. Akdeniz'deki bu tehlikeden ötürü gemilerin gözetilme işine daha fazla ağırlık verilmeye başlandı (Zaman, 8 Mart 1935: 1).

Balkan ve Akdeniz sınırındaki hareketlilik sadece Türkiye'yi değil, Yunanistan'ın diğer komşularında da tedirginliğe neden oldu. İtalya, isyana karşı tedbirleri arttıracığı yönünde kararlılık koyarken Bulgaristan da sınırını takviye etmeye devam etti. Romanya'nın da Yunan Meşru Hükümeti'ne yakın durduğu görülmekteydi. Yunanistan'ın yarı resmi gazetesi Proiya, Balkan devletlerinin hükümet ile asiler arasında aracılık ettiği ile ilgili haberlerin aslı olmadığını yazmaktaydı (Zaman, 9 Mart 1935: 1). Bulgaristan'ın sınırlarına asker yığması, Yuna-

nistan açısından endişe veren bir durumdu. Yunanistan, Milletler Cemiyeti'ne başvurarak bu asker yığılma olayının tehlikeli olduğunu bildirdi. Buradan hareketle Yunan basını Bulgaristan'ın isyana destek verdiğini düşünmekteydi (Zaman, 10 Mart 1935: 1). Bu haberin aksine karışıklığı çıkarmanın İtalya olduğuna dair sorular, Yunan kamuoyunda tartışılan konular arasındaydı (Zaman, 10 Mart 1935: 1). İngiliz basınında ve Yugoslavya'da Venizelos'un İtalya tarafından kullanıldığıyla ilgili genel bir görüş hakimdi (Cumhuriyet, 10 Mart 1935: 1). Bulgar basını da isyanı yakından takip etti. Mir gazetesinin yaptığı haberde karamsar bir tablo ortaya konuldu: "Üç dört günden beri devam etmekte olan Yunan isyanı, esasen karışık olan bu memleketi dâhilen zayıflığa ve büsbütün inhilale doğru sürüklemektedir. Yunan ihtilali Türk- Yunan dostluğu ve Balkan misakına büyük bir darbe vurmuştur. Dâhilen bu kadar hasta olan bir memlekette fayda değil hatta zarar gelir. Bu hastalık ise hiçbir şey ile tedavi edilemez. Ancak bir halaskarını bulduktan sonradır ki Yunanlılar bundan sonra Balkan uzlaşmasına faydalı olabilirler"(Son Posta, 7 Mart 1935: 15). Bulgaristan, Yunanistan'ın bu olaylardan zarar gördüğünü, Balkan Pakti'nin dağılması yönünde bir eğilim içinde olduğundan soruna bu noktadan yaklaştı.

Venizelos'a yakın basın ise, Balkan Pakti'nin mimarı olarak Venizelos'u gördüğünden Bulgaristan'ın dışarıda kalmasının kendilerine büyük bir savaş sorumluluğu yüklediği yönünde bir kanaate sahipti (BCA.030.10/227.526.3)². Venizelos'a göre, Bulgaristan tarafından oluşturulacak hiçbir tehlike Yunanistan'ı tehdit edemezdi (BCA.030.10/255.717.17).

Akdeniz'de belli noktalarda hâkimiyet kuran darbeciler, Sakız ve Sisam Adaları ile Drama Bölgesini işgal edip Yanya'ya girmelerine karşın Yunan basını, bu işgalleri önemsiz göstermeye çalıştı (Zaman, 9 Mart 1935: 7; The Times, 9 March 1935). Hükümetin olaya müdahale ettiği, savaş uçaklarının bombardımanı sonrasında asilerin bölgeden uzaklaştıkları da gelen haberler arasındaydı (Son Posta, 8 Mart 1935: 3). Bu çatışmalar sırasında Venizelos'un da yaralandığı söylenmekteydi (Son Posta, 9 Mart 1935: 3). Ayrıca isyanın Yenişehir ve Yanya civarına ulaştığı haberleri de gelen bilgiler arasındaydı. Gelen bu haberlere karşın Zaman gazetesi böyle bir haberin doğruluğundan şüpheyle yaklaştı. Yunanistan'ın ilk önce Makedonya'daki isyanı bastırmaya önem

² Balkan Pakti'na yaklaşımları ve Türkiye ile ilişkileri konularında Venizelos ile Çaldaris'i karşılaştıran yabancı arşiv kaynakları, Çaldaris'in ekiple ve sorumluluk eksekinde görev algısıyla hareket ettiğini, Venizelos'un ise inançları ve hedefleri doğrultusunda aşkla bu işe sarıldığı tespitinde bulundu (National Archives (United States, 867/9111-396).

verdiği bilinmekteydi. Dolayısıyla önce Doğu Makedonya ve Girit isyanının bastırılmasına öncelik verilerek adalar sonraya bırakıldı. Adalara sadece dört tabur asker gönderilmesi bunun ispatıydı. Darbecilerin başında bulunan Kumandan General Kametas, Doğu Makedonya’da seferberlik ilan ederek askerleri silahaltına çağırmasına karşılık bu çağrı pek karşılık bulmadı (Zaman, 9 Mart 1935: 7). İsyan bazı bölgelerde halktan pek destek görmedi. Kavala’da asilere karşı tepkiler gün geçtikçe artmaya başladı. Kavala halkı, asilerle yaptığı beş saatlik çatışmadan sonra asilerin lideri General Kamenos, Psara Gemisi’ni yardıma çağırdı (Cumhuriyet, 8 Mart 1935: 8). Bir yandan da Venizelist filo kumandanının hükümete verdiği ültimatonda Çaldaris Hükümeti’nin istifa etmemesi durumunda Atina’nın bombalanacağı söyleniyordu. Başbakan Çaldaris, bu tür tepkilere karşın isyanı bastırma konusunda kararlı bir dil kullanmaya devam etti (Akşam, 9 Mart 1935: 1). Makedonya’da bir süre sükûnet sağlanmışsa da asilerin Akdeniz’e açılması ve adaları hedef olarak görmesi isyanda dengeleri sık sık değiştirmektedir.

Hükümet, sürekli isyanı bastırmada başarılı olduğunu gündeme taşırken asilerin Selanik’i bombaladığı ve Dedeağaç’ı işgal ettiği haberleri, kamuoyunda tedirginliğe neden olmaktaydı. Aynı zamanda Çaldaris Hükümeti’nin istifa ettiği yönündeki haberler gelse de Yunan resmi makamları bu haberleri yalanlamayı sürdürdü (Zaman, 10 Mart 1935: 2). Pire ve Larissa’da bir kısım askerinin isyana katılmasına karşın hükümetin hava şartlarından ötürü olaya müdahale edemediği gelen haberler arasındaydı (Cumhuriyet, 9 Mart 1935: 1). Çaldaris Hükümeti, hava şartlarının düzelmesiyle harekete geçtiklerini, bu hareket sonrasında isyancıların ağır kayıplar vererek isyancıların köşeye sıkıştırdıkları açıklamasında bulundu. Asilere yönelik taarruz için General Kondylis, Strumica cephesine intikal etmesi dikkat çekiciydi (Zaman, 10 Mart 1935: 2).

General Kondylis ve Başbakan Çaldaris ayrı ayrı yaptıkları açıklamalarda isyanı bastırma sürecinin iyi gittiğini, son bir taarruzla isyana tamamen son verecekleri inancını diri tutmaya devam ettiler. Büyük taarruz için hazırlanan hükümet, Makedonya’ya asker takviyesi yanında 6 denizaltı gemisini bölgeye gönderdi. Yoğun şekilde isyan bölgelerini bombalayan hükümetin kısa sürede isyanı bastıracağını söylemesine karşın Venizelos’un Girit’te bağımsızlığını ilan ettiği haberleri endişeli hava oluşturmaya devam etti. Venizelos’un bölgede isyana destek amaçlı adam topladığı bilinmekteydi.

Hazırlıklar sürerken Orliakos civarında karargâh kuran Birinci Süvari Alayı asiler tarafına geçtiği gibi, Kui Yunan karakolu da asilere katıldı. Asilere saldırmak üzere hazır bulunan 6 denizaltı mürettebatıyla isyancıların tarafına geçti (Akşam, 10 Mart 1935: 1). General Kondylis,

uçaklarla teslim olanların affedileceği ve memleketlerine gönderileceği yönünde beyannameler dağıttırdı (Akşam, 10 Mart 1935: 5). Bu beyannamelere karşın asilere 27 bin gönüllü katıldığı gelen haberler arasındaydı (Cumhuriyet, 10 Mart 1935:5). Asilerin Averof zırhlısına karşı hükümet Kilkis adındaki donanma gemisini harekete geçirdi. Bunun yanında asilere karşı kullanılmak üzere Fransa'dan da gemiler getirtirildi. Bütün bu hazırlıklara karşın isyanın neden olduğu zarar 2 milyon İngiliz Sterlinin üzerindeydi. Devletin bu zararı karşılamak için asi liderlerin mallarına el koyacağı tartışılan konular arasındaydı (Zaman, 11 Mart 1935: 2).

Hazırlıklarını tamamlayan hükümet taarruza geçerek Serez'e doğru ilerlemeye başladı. Hiçbir mukavemetle karşılaşmayan hükümet kuvvetleri karşısında asilerin geri çekilmeye başladığı haberleri gelmekteydi. Provatas Köyü de hükümet tarafından ele geçirilen yerler arasındaydı (Zaman, 11 Mart 1935:7). Hükümet asilerin bulunduğu Serez ve Kavala'daki kışlalara ve mevzilerine birçok bomba yağdırdı. Uçakların bir kısmı da Hava Kumandanı Pepas'ın idaresinde Doğu Makedonya'ya gönderildi. Asi kuvvetlerin başında Venizelos'un bir oğlu bulunmaktaydı. İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç, Serez ve Kavala asilerin kontrolünde kalmaya devam etti (Akşam, 10 Mart 1935:2). Struma nehrini geçmeyi başaran hükümet kuvvetleri ile asiler arasında çıkan çatışmada asiler büyük kayıplar verdi. Bu sırada Atina'nın bombalandığıyla ilgili asılsız haberler dolaşmaktaydı (Milliyet, 10 Mart 1935: 1,6). Asilerin Kumandanı Komenos gönderdiği bir haberde, kurşuna dizilecek her bir asiye karşı iki hükümet askerinin kurşuna dizileceği tehdidinde bulundu (Milliyet, 11 Mart 1935:1).

Taarruz süresince asiler ardında bıraktıkları her şeyi yakıp yıktı. Yunanistan'ı adeta harabeye çevirdikleri ve Strumica barajını hükümet kuvvetlerini engellemek için tahrip ettikleri gelen haberler arasındaydı (Cumhuriyet, 11 Mart 1935: 5). Bununla beraber hükümet uçaklarının Doğu Makedonya'yı yoğun bombardımana tabi tutması karşında isyancılar karşılık veremediler (The Times, 9 Mart 1935). Hükümetin aynı anda havadan, karadan ve denizden yaptığı saldırılar asilerin cesaretini önemli derecede kırdı. Hükümet kuvvetleri Serez'e doğru ilerlerken asiler kayıp vermeye devam etti (Son Posta, 11 Mart 1935: 1,5). Venizelos'un başına para ödülü verileceği gündeme gelmesine karşın Başbakan Çaldaris bu fikre sıcak bakmadı (Akşam, 11 Mart 1935: 5).

Son taarruzun olumlu sonuç verdiğini duyuran Yunan basını, asilerin teslim olmaya başladığını yazdı. Asilerden 150 kişi ile birkaç subay hükümete teslim oldu (Son Posta, 11 Mart 1935: 3). Asilerin bulunduğu Averof ile bir denizaltı gemisi hariç diğerleri teslim oldular.

Asilerin liderleri de Serez'deki Yunan bankasında bulunan 60 milyon Drahmi'yi alarak Kavala yoluyla kaçtılar. İsyancı subayların çoğu Bulgaristan'a sığındı. Hükümet kuvvetleri de aynı günün akşamı Kavala üzerinden harekete geçti (Zaman, 13 Mart 1935: 1). Kavala, Serez, Drama ve Demirhisar hükümet tarafından geri alınarak asilerden 3.000 kişi esir alındı (Akşam, 12 Mart 1935:1).

Asilerin Kumandanı General Komenos'un Bulgar Hükümeti'ne teslim olduğu tahmin edildi (Milliyet, 12 Mart 1935: 6). Venizelos, donanmanın önemli bir kısmını kontrolü altına almasına karşın kömür sıkıntısı ve hava kuvvetlerinin hükümetin elinde olması eylemlerini işlevsizleştirmekteydi (Us,1935:1). İsyanın kısa sürede bastırılması, Girit hariç Yunan halkının isyana destek olmamasından kaynaklanmaktaydı. Asilerin elinde uçak olmaması onlar için bir dezavantajdı.

Venizelos'un isyanı meşru göstermek için Hanya telsizine yaptığı konuşmayı hiçbir radyo yayınlamaması, Venizelos'un sonunun yaklaştığının işaretleriydi (Cumhuriyet, 12 Mart 1935: 6). Venizelos ise, karısı ve bazı amirallerle Averof zırhlısına binerek Girit'i terk etti. Venizelos ve yanındakileri Kasos Adası'na çıkararak Averof, hükümete teslim olacağını bildirdi. Kasos Adası, İtalya'ya bağlı bir ada olduğundan burada gözetim altında tutulan Venizelos'un teslim edilip edilmeyeceği belirsizliğini korudu. Bulgaristan'a kaçan asilerin Yunan Hükümeti tarafından iadesi istenmesine karşın Bulgar Hükümeti asileri bir kampta toplayacağını, Yunan yetkililerine bildirdi (Akşam, 13 Mart 1935:1). Cumhuriyet gazetesi yazarı Yunus Nadi, Venizelos'un Girit'ten ayrılmasının onu diri diri yakılmaktan kurtarmasına karşın Balkan Antantı ve kendi ülkesine karşı işlediği ihanet damgasından kurtulamayacağı görüşündeydi (Nadi, 1935:1). Balkan Paktı'nın bu darbe teşebbüsünden çok fazla etkilenmemesi ittifakın gücü ve sağlamlığıyla izah edildi (Meto, 1935:2).

İsyanın sona ermesi, Yunanistan'da özellikle de Atina'da sevinçle karşılandı (Zaman, 13 Mart 1935: 7). İngiltere'de de isyanın bastırılması memnuniyetle karşılandı (Akşam, 13 Mart 1935: 1). İngiltere, Yunanistan'daki yönetim değişikliğini ve istikrarsızlığı kendi politikaları açısından uygun görmediğinden isyan süresince meşru hükümetin yanında olduğu mesajını sürekli yineledi.

Asilerden bir kısmı ise, dağlara çıkarak hükümetten kaçmayı başararak eşkıyalık faaliyetlerinde bulundular. Yüzbaşı Merkuri'nin idaresindeki çetenin kalabalık olduğu ve Serez civarındaki dağlarda do-laştıkları bilinmekteydi (Son Posta, 29 Mart 1935:1). Bu sırada Venizelos On İki Ada'da ikamet etmek için İtalyan hükümetine başvurdu. Basın, İtalya'nın Yunanistan'a yakın olmasını dikkate alarak Venizelos'un

burada çok uzun zaman ikamet edemeyeceği kanaatindeydi (Cumhuriyet, 31 Mart 1935: 3). Venizelos ile birlikte hareket eden General Plastiras, en son Fransa'da bir otelde izini kaybettirerek kayıplara karıştı (Milliyet, 13 Mart 1935: 6). İsyanın başarısızlığında Venizelos ve General Plastiras'ın aralarındaki fikir ayrılıkları da etkili oldu. 25 Mart'ta yapılması planlanan hareketin Venizelos'un kararıyla 1 Mart'ta başlatılması ayrılığın bir göstergesiydi. İsyanın planlandığı gibi Selanik'e yayılamaması da isyancılarda motivasyonu düşürdü.

Başbakan Çaldaris, Venizelos'un isyanı ocak ayından beri planladığı bilgisinden hareketle isyana sonradan dâhil olduğunu söyleyen Venizelos'un yalanının ortaya çıktığını söyledi (Zaman, 25 Mart 1935:2).

Yunan Hükümeti maddi olarak çok zarara uğradığından isyanın faturasını beklenildiği gibi asilere çıkarma yöntemini uyguladı. Özellikle asilerin kaçarken bankalardan çaldığı paraları geri almaya çalışırken asilerin bankalardaki 80 milyon Drahmi'sine el konuldu (Cumhuriyet, 15 Mart 1935: 1). Venizelos ve karısının 500 milyon Drahmi'yi bulan serveti müsadere altına alınmasına kara verildi (Milliyet, 15 Mart 1935: 1).

İsyanın bastırılmasından sonra Başbakan Çaldaris, durumun tamamıyla kontrol altına alındığını "Yunanistan için yeni bir güneş doğacağını ve bütün dünyanın hürriyetperverlerin hakiki reisinin kim olduğunu anlayacağı" açıklamasında bulundu (Milliyet, 13 Mart 1935:6). Çaldaris'in Atina'ya döndüğü gün soğuğa rağmen 300 bin kişi sokaklara dökülerek tezahüratlar eşliğinde kendisini karşıladı (Zaman, 14 Mart 1935: 1). Yunanistan'da hayatın normale dönmesiyle olağanüstü bir şekilde kabineye giren ve Başbakan Çaldaris ile sorun yaşayan Metaksas görevinin bittiğini belirterek istifasını açıkladı (Akşam, 14 Mart 1935: 2). Kabineden istifa eden Metaksas'ın muhalefete geçeceği gelen haberler arasındaydı (Zaman, 22 Mart 1935: 7).

Darbe teşebbüsünün başarısızlığından sonra Yunan Hükümeti, yönetimde radikal yapılanmalara yeşil ışık yaktı (Akşam, 14 Mart 1935:1). İlk olarak Ayan Meclisi'nin kaldırılmasına karar verildiği gibi, anayasada da değişiklik yapılması planlandı (Zaman, 19 Mart 1935: 2). Ayan Meclisi yerine birlik korporasyonlarını temsil eden meclis kuruldu (Cumhuriyet, 23 Mart 1935:1). Başbakan Çaldaris'in kabinede yaptığı değişiklik şu şekildeydi: İçişleri Bakanlığı'na Bay Rallis, Adalet Bakanlığı'na Bay Kloros, Ziraat Bakanlığı'na Bay Teotikos, Sağlık Bakanlığı'na Bay Nikolitas, Makedonya Valiliği'ne Bay Mantas ve Trakya Valiliği'ne Lontas atandı (Son Posta, 21 Mart 1935: 3). Çaldaris Başbakanlığın yanında Dışişleri Bakanlığı görevini de üstlendi (Cumhuriyet, 22 Mart 1935: 1).

Darbe teşebbüsü sonuçsuz kalmasına karşın Yunanistan'da hayatın normale dönmesi zaman aldı. Olayların bastırılmasından sonra tutuklamalar başladı. Tutuklanan 2.348 kişinin yargılanmasına başlandı (Cumhuriyet, 19 Mart 1935: 6). Yargılamaların tamamlanmasına kadar sıkıyönetimin uzatılmasına karar verildi (Milliyet, 14 Mart 1935: 5). Sinema ve tiyatro gibi alanların dışında halkın açık ve kapalı alanlarda toplanması yasaklandı (Zaman, 21 Mart 1935: 2). Başka ülkelere sığınan asilerin mahkemeleri gıyabında görüleceği kararı alındığından Venizelos'un mahkemesinin de bu usul çerçevesinde yapılması planlandı (Son Posta, 14 Mart 1935:1). Venizelos, İtalya'da bir gazeteye verdiği röportajda: "Bundan sonra siyasetle hiç uğraşmayacağım. Artık Yunanistan'a da ayak basmayacağım. İsyanı ben çıkarmadım. Fakat Yunanistan'ın istikbâlini korumak için bugünkü hükümeti devirmekten başka çare olmadığına kanaat getirdiğim için isyan hareketinin başına geçtim" (Son Posta, 18 Mart 1935: 3). İsyanın planlayıcısı değil, yürütücüsü konumunda olduğu anlamı çıkmaktaydı.

Venizelos bu açıklamalarına karşın Napoli'de bir muhabire verdiği röportajda isyan etmekteki kastının iktidara geçmek olmadığını ve yazdığı makalelerle Yunan halkını harekete geçirme niyetinde olduğunu ifade etti (Akşam, 23 Mart 1935: 1). General Kamenos ise mağlubiyetleri için: "Cumhuriyet için mücadeleden, Makedonya ve Trakya halkını müdafaa için elimizde topçu ve tayyare olmadığı için vazgeçmeye mecbur olduk. Boş yere kan dökülmesinin önüne geçmek istedik. Mücadeleye başka cumhuriyetçiler tarafından devam edilecektir. Çünkü cumhuriyet fikri, ulusun ruhunda derin bir surette kökleşmiş bulunmaktadır" (Milliyet, 14 Mart 1935: 5). Darbe teşebbüsünün kişilere endekslenmemesini, bunun bir fikir hareketi olduğunu belirtti. Asi liderler isyanı meşrulaştıracak açıklamalarda bulunuyordu. Ayrıca isyana sonradan dâhil olduklarını söyleyerek hükümet ile aralarında açık bir kapı bırakmaya çalıştıkları da görülmektedir.

Başbakan Çaldaris, yayınladığı beyannamede istikrar için asilerin ve onlara yardım edenlerin cezalandırılmasının çok hızlı bir şekilde yapılmasını istedi (Hilaliahmer, 17 Mart 1935:1). 19 Mart'ta başlayan yargılama sürecinde ilk olarak Efsun Numune Taburu subaylarının mahkemesi yapıldı (Akşam, 19 Mart 1935:2). Bu tabur miralaydan itibaren büyük, küçük rütbeli 28 askerden oluşuyordu. Liderleri Miralay Sarafis'in yanında Kaymakam Çigantes, Stefanakos ve Yüzbaşı Trandafilidis'ten oluşmaktaydı (Akşam, 24 Mart 1935:1). Yargılanların arasında üç eski başbakan Venizelos, Kaphantaris, Papanastassiou dikkat çekmekteydi (The Times, 18 March 1935).

Mahkeme sonucunda Miralay Sarafis, Kaymakam Çigantes ve Stafanakos müebbet kürek cezasına çarptırıldı (Akşam, 1 Nisan

1935:1). Mahkemede tanık olarak dinlenen Emniyet memurları Zezas ve Katrabasas, isyanın Noel'den beri planladığını iddia ederek mahkeme heyetine bunu ispatlayacak dokümanlar sundular (Cumhuriyet, 21 Mart 1935: 3). Harp okulu öğrencileri darbecilere karşı sessiz kalmalarına karşın suçsuz bulundular (Milliyet, 22 Mart 1935:2). Midilli, İskeçe ve Paramityas şehirlerinin din adamlarının da isyan ile alakası olduğu tespit edilmesine karşın yargılamalarının Kilise Meclisi tarafından yapılması planlandı (Son Posta, 24 Mart 1935: 1).

Ankara Yunan Elçiliği eski Deniz Ataşesi Halkiopulos'un da isyanda parmağı olduğu tespit edildi (Son Posta, 26 Mart 1935: 1). Yunan bankası umumi müdürlüğünün isyan için 200 bin Drahmi verdiği de iddialar arasındaydı (Zaman, 24 Mart 1935: 2).

İsyancı subaylardan Burdara'nın evinde yapılan aramalarda muhalefet parti liderlerinin isyanda parmağı olduğuyla ilgili belgelere ulaşıldığı mahkemeye sunulan konular arasındaydı (Zaman, 24 Mart 1935: 2). Bunun dışında Hanya Milletvekili Pistolakis'in evinde bulunan belgelerde isyan planının temmuz ayından beri hazırlandığı anlaşıldı (Milliyet, 28 Mart, 1935:1). Yunan ordusunda da birçok amiral ve general açığa alınarak tasfiye edildi. Tasfiye edilenler arasında donanmada görevli Amirallerden Russenle Dimulis, Kumandan Vulgaris, Fokas, Lundras gibi isimler de vardı (Cumhuriyet, 26 Mart 1935: 3). Savcılık, asilerden 13 subayın idamını, 7'sinin ise müebbet hapis cezasına çarptırılmasını talep etti (Son Posta, 29 Mart 1935:3). Venizelos'un görünür bir şekilde darbeyi gerçekleştirenlere destek verdiği hukuken de ispat edildi. Darbecilerden 13 subay idama mahkûm edilirken yüzlerce darbeci olduğu düşünülen asker ordudan uzaklaştırıldı. Venizelos destekçisi olduğu belirlenen kişiler bu dönemde, üniversitelerden, devlet memurluklarından atıldı. Gıyaplarında yapılan yargılamada Venizelos ve General Plastiras hakkında idam cezası verildi (Tağmat, 2016: 153). Öte yandan verilen kararlarla ilgili ülke basınında tartışmalar yükselmekteydi. Kimi gazete suçlulara en ağır cezanın yani ölüm cezasının verilmesi gerektiğini savunurken kimisi de isyana öncü edenler dışındakilerin hapis cezası alması gerektiğini savundu (Son Posta, 30 Mart 1935: 1). Yunan kadınları da yargılanan suçluların idam cezası alması için mahkemeye dilekçeler gönderdi (Zaman, 1 Nisan 1935: 2). Mahkemeden idam kararları çıkmaması üzerine bir kısım halk miting düzenleyerek mahkeme kararlarını protesto etmeye başladı (Milliyet, 2 Nisan 1935:1). Bunun üzerine Başbakan Çaldaris, halkı sakinleştirmek için bir beyanname yayınladı. Beyannamede mahkemeye müdahale etme yetkisinin olmadığını, ancak yeni bir isyanın baş göstermemesi adına gerekli bütün tedbirlerin alındığını belirtti (Cumhuriyet, 2 Nisan

1935:5). Tepkilerden sonra harp divanı başkanı görevinden alındı (Zaman, 3 Nisan 1935:2).

Mahkeme kararları sadece halk üzerinde değil orduda da olumsuz etkiler oluşturdu. Mahkemenin asilere merhamet ettiğini düşünen bazı kumandanlar ordudan istifa ettiler. Tayyare Umum Kumandanı: “Ben şimdiye kadar millet ve memleketime sadakat ve fedakârlıkla çalıştım. Fakat namuslu vatan evlatlarını öldürenleri affeden hükümetin emrinde çalışmam” diyerek istifasını verdi. Umum Donanma Kumandanı da aynı sebepten görevine devam edemeyeceğini bildirdi (Cumhuriyet, 3 Nisan 1935: 1-2). Ahali Partisi üyelerinin meclisi basarak yargılamaları protesto etmesi, olayları daha ciddi bir boyuta taşıdı. Yeni bir isyanın eşiğine gelinmesi ve hükümet aleyhindeki söylemlerin artması üzerine Birinci Ordu Kumandanı Panayotakos olaylara müdahale ederek çatışma çıkmadan grubu dağıtmayı başardı (Cumhuriyet, 4 Nisan 1935:6).

Midilli Valisi, Midilli’deki hapisanelerin isyancılardan ötürü dolması üzerine boş olan yerlere nakilleri için hükümetten yetki istedi (Milliyet, 21 Mart 1935: 2). Mahkemede yargılamaları süren asilerin ortaya koydukları en önemli gerekçe cumhuriyetin tehlikede olduğu ve aksaklıkları gidermek için bu işe kalkıştıklarıydı.

İsyan sonrası zengin iş adamları ve sendikalar ülkelerine maddi yardım yapmak için adeta yarışa girdiler (Milliyet, 25 Mart 1935: 7). Fabrikatör Papastratos kardeşler Yunan milli uçak filosuna bir milyon Drahmi bağışladı (Cumhuriyet, 24 Mart 1935: 3). Ayrıca Başbakan’ın eşi Bayan Çaldaris de isyanda zarar görenlerin ailelerine yardımda bulundu (Zaman, 25 Mart 1935: 2).

Venezelos’un önderliğindeki cumhuriyetçi askerlerin darbe girişimi bastırıldı ve Venezelos ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Krallık yanlıları, karşı önlemler olarak cumhuriyeti lağvetti. Kral II. Georgios Atina’ya çağrıldı ve yeniden krallık rejimine geçildi (Hacısalıoğlu, 590). 1936’da kralın desteğiyle yönetimi elinde tutan Metaksas, bir dikta rejimi kurdu (Clogg, 1997: 142; Beaton, 2019:253).

Darbe Teşebbüsünün Türkiye’ye Yansımaları

Darbe teşebbüsünün başlangıcından itibaren Türk Hükümeti’nin olayları yakından takip ettiği görülmekteydi. Bu süreçte Yunanistan’ın Ankara Elçisi Sakellaropulos, Başbakan İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ile bir toplantı yaptı. Bu toplantıda isyan ile ilgili Başbakan İnönü: “Yunanistan’da hadis olan meseleler münasebetiyle Türk hükümeti derin teessür duymaktadır. Bununla beraber Yunan milletinin vatanperverliği sayesinde bu çetin imtihandan muzaffer ile çıkılacağına da emindir. Türkiye, Yunanistan ile arasındaki

dostluğa çok bağlıdır ve Yunanistan'ı idare eden simaların bu müşkülâtın üstesinden gelecekleri muhakkaktır.” (Zaman, 11 Mart 1935: 2). Diyerek meşru hükümete desteğini sundu. Türk basınının isyan ve özelde Venizelos ile ilgili eleştirileri de son derece ağır oldu. Türk basını, Venizelos'un isyanı çıkarmadaki asıl amacının Balkan Antlaşması'nı yürürlükten kaldırmak olduğunu iddia etmekteydi. Venizelos'un Bulgarlarla birleşerek Balkanlardaki barış ortamını bozmak istediği düşünülmekteydi (Zaman, 12 Mart 1935: 1).

Türkiye'nin Balkanlar ile ilgili endişesi Bulgaristan'a yönelik güvensizlikten kaynaklanmaktaydı. Balkan Pakti'nin dışında kalan Bulgaristan ile arasında soğuk rüzgârlar estiği bu dönemde Bulgaristan'ın Türkiye ile olan sınırına asker yığılması ortamı iyice gergin bir duruma getirdi.

Türk Hükümeti, Yunan Hükümeti'nin Türk karasularından geçen Yunan gemilerinin durdurulması yönündeki talebine olumlu cevap vererek asilere malzeme götüren 3 gemiyi durdurarak İstanbul Limanı'na demirledi. Bu gemilerden birinin Venizelos'un gelinine ait olduğu bildirildi (Cumhuriyet, 8 Mart 1935). Türkiye'nin kara sularında fark ettiği 5 gemi, Yunan Hükümeti'ne bildirildiği gibi, isyan hareketlerine katılacakları öngörüldüğünden gemilerden 3'ü Haliç'e çekildi (Zaman, 8 Mart 1935: 1). Haliç'e çekilen gemilerin kalacakları süre için serbest giriş-çıkış izni verildi. Bu gemilerin kaptanları İstanbul'da Yunan Konsoloslugu ile temasa geçmişlerdi. Bunun dışında Çanakkale'de çevrilen Atlas isimli Yunan gemisi de benzer şekilde İstanbul'daki limana çekildi (Zaman, 9 Mart 1935: 7). Yunanistan'a dönemeyerek limanda kalan Navika adlı vapur, Venizelos'un oğlu Bay Kyriakos'a ait olduğu bilinmekteydi (Son Posta, 7 Mart 1935: 1).

Yunan hükümeti asilere yardım yapılmasını önlemek amacıyla daha önce de gemilerin tutulması için Türkiye'ye ricada bulunmuştu. 10 Mart'ta Türk sularında kömür yüklü gemi Beşiktaş önüne getirilip gerekli resmi işlemlerden geçirildi. Yakalanan gemi kaptanı sorgusunda kömürü Rusya'dan aldığını ve Fransa'ya götürmek üzere olduğunu beyan etti. Geminin Pire'ye götürüleceği tahmin edilmekteydi (Kurun, 11 Mart 1935: 9). Ayrıca Türkiye'deki Yunan konsoloslugu Yunanistan'a gitmek isteyen yolcuların pasaportlarına vize verirken Yunan gemilerine vize vermemekteydi. Bu yüzden Romanya bandıralı Prenses Maria'nın Selanik seferi de yarım kalmıştı (Kurun, 12 Mart 1935: 9). Birkaç gün sonra Yunan Hükümeti'nin müracaatı ile Türk Hükümeti'nin Haliç'te tuttuğu ticaret gemileri, Venizelos'un oğlunun gemisi hariç, serbest bırakıldı (Akşam, 14 Mart 1935: 2). Venizelos'un oğlu Kyriakos'a ait “Nausicaa” adlı gemi Yunan Hükümeti tarafından İstan-

bul'dan alındı (Son Posta, 20 Mart 1935: 11). Türk Hükümeti'nin meseleye bir iç sorun olarak yaklaşmasına karşın hukuk çerçevesinde meşru hükümetin yanında yer aldığı görülmektedir.

Yunus Nadi, Yunanistan'daki iç isyanı üzüntü ile karşıladığını, ancak Yunan hükümetinin bunun üstesinden gelecek kuvvete sahip olduğunu belirtti. Bu olayın Yunanistan'ın bir iç sorunu olmasına karşın dost ve komşu ülke olarak zor günde yanlarında olmanın önemine vurgu yaptı (Nadi:1935: 2). Yunus Nadi, bu isyanın bastırılmasında Türkiye'nin rolünü şu şekilde izah etmekteydi: “Yunan isyanında dışarıdan müdahale olmaması ve diğer üç Balkan devletinin barışı koruma konusundaki tutum ve davranışları ortalığı yatıştırmaya yetmişti. Bu sayede hem asiler, hem de Yunan Hükümeti Balkan Misakından yararlanarak rahat hareket etmişlerdi. Yunanistan, içine düşürdüğü buhrandan daha az zararlı çıkmışsa, o bunu Balkan Misakının bekçiliğine borçlu idi.” (Nadi, 1935:1).

Türk basını, Yunanistan'daki darbe teşebbüsünü herhangi bir yorum yapmaksızın çıplak bir gözle okuyucusuyla buluştururken sorunun Türkiye'ye yansısıyla birlikte yaklaşımını değiştirmeye başladı. Türk basınında isyanın Balkanlardaki barış ortamına zarar vereceği ihtimali göz önünde bulundurularak Venizelos ağır bir şekilde eleştirilerin hedefi oldu. Basın, Türkiye'yi Balkanlarda barış ortamının öncüsü olarak değerlendirdiğinden bu tür örnek/model yaklaşımları yerinde buldu. İsyanın Balkan barışına zarar verememesi, Türkiye'nin isyan sırasındaki soğukkanlı ve kararlı duruşunun bir tezahürüydü. Yunan ve Türk hükümetlerinde Bulgaristan'ın isyan bahanesiyle Balkanlardaki barış ortamını bozacağı düşüncesi hâkimdi.

İsyan bastırıldıktan sonra Türkiye'ye iltica edenler de oldu. Midilli'ye Venizelos tarafından gönderilen Kıdemli Yüzbaşı rütbesinde bir Deniz Subayı ve Milli Mevki Kumandanı Kıdemli Yüzbaşı motorla Ayvalık'a iltica ettiler. Bu şahıslar Atina'ya müracaat ederek sadakatlerini bildirip af dilediler (Akşam, 13 Mart 1935: 2). Aynı şekilde asi Yunan kuvvetlerinden 1 kumandan, 1 miralay ve 26 er Çanakkale Ayvacık'ın Babakale limanına gelerek sığınma talebinde bulundular (Cumhuriyet,13 Mart 1935: 1). Asilerden 13 subay Ayvacık yolu ile Türkiye'ye sığındı (Son Posta, 23 Mart 1935:3). Mersin Vapuru ile Çanakkale'den İstanbul'a gelen subaylar Beyoğlu İmperyal Oteli'ne yerleşti. Başlarında Serez'deki 6. Topçu Tümeni Komutanı General Dimitri Anagnastopulos'un bulunduğu grupta, 1 Albay, 3 Binbaşı, 3 Yüzbaşı, 1 Üsteğmen ve 4 Teğmen bulunuyordu. General, Türkiye'ye gelişlerinin ayrıntılarını şu şekilde açıkladı:

Serez'den Midilli'ye geçtik. Oradan motorla Babakale'ye çıktık. Nahiye Müdürü Rıza hüviyetlerimizi tespit etti ve bize iyi

muamele yaptı. Oradan beygirle Gürpınar'a gittik ve yolumuza devam ederek Ayvacık nahiyesine vardık. Bayram nedeniyle 8 gün orada kaldıktan sonra Çanakkale'ye gittik. Vatanımıza dönme imkânı buluncaya kadar, yani bir af çıkıncaya kadar burada kalacağız. Şayet burada kalmamız uzun sürecek olursa, müsaade edilirse Yunanistan'daki ailelerimizi de buraya getirmek niyetindeyiz. Bugün ailelerimize mektup yazarak sağ salim İstanbul'a geldiğimizi bildirdik. Türk –Yunan dostluğunun Türk milletinin kalbine kadar işlemiş olduğunu gözlerimizle gördük. Temin edebiliriz ki Yunan milletinin duyguları Türk'lere ve Türkiye'ye karşı aynıdır. (Cumhuriyet, 23 Mart 1935:1)³.

İstanbul'a geçen bu subaylar gazetelere verdikleri röportajda burada yaşamak ve ailelerini de yanlarına almak istediklerini belirttiler (Zaman, 23 Mart 1935: 7). Türkiye, isyana karışanların kendi topraklarına sığınması konusunda insani hassasiyetler çerçevesinde hareket etse de meşru Yunan Hükümeti'nin ilkeleri doğrultusunda bir tavır ortaya koydu.

Türkiye'ye sığınan subayların bir kısmının hala sivil kıyafet bulamadıkları için kaldıkları pansiyondan çıkmamaya özen gösterdiler. General Anagnostopulos, Beyoğlu'nda Madam Anastasya'nın evinde kalmaktaydı. Generalin rahatsızlandığı için dışarı çıkamadığı da yazılanlar arasındaydı. Öte yanan Türk vatandaşı olan Rumların Yunanistan'a girmesine müsaade edilmedi. Vize sadece tacirlere ve sağlık sorunları olanlara verildi. Orada yaşamak için Yunan İçişleri Bakanlığına başvuru yapılması gerekmekteydi (Kurun, 28 Mart 1935: 3).

İsyan sonrası yargılamalar yapılırken bazı Türkler de tutuklandı. İsyan sırasındaki bazı hareketleri sebebiyle tutuklanan Doğu Trakya Türkleri şunlardı: Atmacalıdan Bay Cemali Ahmet, İskeçeden Süleyman Adil, Ferit Raif, Hafız Demir ve Rodop Türk Mebuslarından İbrahim Demir. Bunlardan başka Türkiye'den Yunanistan'a iltica etmiş firarilerden olan Rıfki ile Zeynel adlarında 2 kişi de tutuklananlar arasındaydı (Kurun, 26 Mart 1935: 2).

Sonuç

Yunanistan, her ne kadar toplum/yapı olarak derin bir devlet tecrübesine sahip olsa da 19. yüzyılın ortalarında sömürgeci devletlerin tasarrufları doğrultusunda kurulan bir oluşumdu. Kendi milli sistemin-

³ General Valachos ile birlikte Seres ve Siderokastron'a kadar genişletmek istediler (The Times, 23 April 1935).

den/çizgisinden ziyade bu devletlerin müdahaleleriyle bir perspektif ortaya koyduğundan uzun bir tarihsel aralıkta iç çalkantılardan ve istikrarsızlıktan kurtulamadı. Gudi Darbesi ile militer yapı, sivil iradeye kendi otoritesini kabul ettirmeye yönelik bir tavır geliştirdi. Ordu ve sivil irade arasındaki ilişkilerin ve pratiklerin değişimiyle başlayan bu evre, belli bir zaman sonra yerini Kralcılarla-Cumhuriyetçiler arasındaki çekişmeye bıraktı. I. Dünya Savaşı sırasında yaşanan Kralcı-Cumhuriyetçi çatışması ve Anadolu'yu işgal etme teşebbüslerinde yaşadıkları siyasi kavgalar bunun en tipik örnekleriydi. Yunanistan, Lozan sonrası Megali İdea çizgisinden uzaklaşıp istikrarı bir nebze olsun yakalamış gözükse de 1930'dan sonra Venizelistler ile Cumhuriyetçiler arasında çekişmeler artmaya başladı. Çaldaris Hükümeti'nin kurulmasıyla çatışma darbe teşebbüsüne dönüştü.

Çaldaris Hükümeti, donanmada darbe teşebbüsünün başlangıcından itibaren kontrolün kendilerinde olduğunu ve darbecilere karşı taviz verilmeyeceği konusunda kararlı duruş sergileyeceklerini ortaya koydu. Türk basını, Yunanistan'da meydana gelen olayları okuyucusuna ayrıntılı bir şekilde aktardı. İsyanın tabanının genişlemesiyle birlikte hükümet, isyanı basit bir kalkışma olarak değerlendirmeye devam etse de ciddi önlemler almaya başladı. Yunan Hükümeti tedbirli bir dil kullanmasına karşın Türk basını ciddi çatışmaların yaşandığını sürekli vurgulamaya devam etti. İsyan, Atina'da başlamasına karşın odak noktasını Girit oluşturdu. İsyanın ana aktörü Venizelos, Girit'te bulunduğu isyan sahası buraya doğru genişletilmek istendi. Türk basınından elde edilen argümanlarda Yunan meşru Hükümeti'nin Girit-Makedonya ve Atina üçgeninin birleşmesi durumunda kontrolü kaybedeceğini gördüğünden bütün enerjisini, bu birleşmenin önüne geçmeye yöneltti. Girit Valisi'nin öldürülmesi ve Girit'te isyan karşıtların kurşuna dizilmesi, olayın ciddiyetinin boyutunu göstermekteydi. Türk basını yaşanan bu olaylardan hareketle Yunan Hükümeti'nden farklı olarak isyanın ciddi boyutlara ulaştığını, bir iç savaşa doğru gidildiğini okuyucusuyla paylaştı. Olayların Yunan ekonomisini etkilemesi ve olayların öğrenciler arasında silahlı çatışmaya dönüşmesi basit bir kalkışmanın ötesinde gözükmekteydi. Bütün bu verilere karşın inceleyebildiğimiz Yunan kaynakları (telif eserler) darbe teşebbüsüyle ilgili çok sınırlı bilgiler paylaştılar. Akdeniz'de istikrar isteyen komşu devletler meşru hükümetin yanında yer aldıklarına yönelik bir tavır sergilediler. Türkiye dahil Balkan Paktı üye devletleri olayı bir iç sorun olarak görerek tarafsız bir politika izlemelerine karşın istikrar ve statükonun devamı için aldıkları tavır, meşru hükümetin yanında yer aldıkları görüntüsü verilmekteydi. Türk Hükümeti, Balkan ittifakıyla oluşturulan güvenlik zincirinin sürdürülebilirliği açısından meseleye yaklaştı. Türk basını da

Türkiye'deki iktidarla paralel bir şekilde ortak endişeler taşımaktaydı. İsyana kendi cephesinden bakarak olayı Balkan Paktı ile oluşturulan güvenlik koridorunu ortadan kaldırmaya yönelik bir eylem olarak okumaktaydı. Buna karşın Türk basını, Türk Hükümeti'ne paralel olarak meşru Yunan Hükümeti'nin yanında yer alan bir tavır ortaya koyarken isyanın olgunlaştığı dönemde hükümetten farklı olarak sürecin Balkan Antantı'na zarar vereceği endişesiyle isyancılara yönelik sert eleştiriler getirdi.

Türk basını, iktidara yakın olup olmamasına bakmaksızın darbe teşebbüsünde bulunanlara karşı duruş sergiledi. Basın, teşebbüse kalkışanları ciddi ölçüde eleştirerek bir sorumluluk yüklenirken Türkiye'deki iktidar da bu bağlamda somut adımlar atarak darbecilere ait olduğu düşündüğü gemilere yönelik sıkı kontroller başlattı. Türkiye kendi karasuları sınırına geçen isyancılara ait gemileri Haliç'e çekerek meşru hükümetin yanında olduğunu gösterdi. Türkiye'deki basın ve iktidar darbe teşebbüsünü paralel bir şekilde bölgede kurulan ittifaklar zincirini ortadan kaldırmaya yönelik Venizelist bir hareket olarak değerlendirdi. İtalya ve Bulgaristan'ın isyanın neresinde olduklarıyla ilgili veri tartışmalı bir konu olarak kaldı. Venizelos taraftarı basının olaylara farklı açıdan bakması ülkede isyanın seyriyle ilgili sağlıklı bilgilerin akışını da etkiledi. Darbeye kalkışan üst düzey subaylar, başlangıçta darbenin gidişatını okuyamadıklarından darbeye karşı mesafeli durduklarını gösteren bir dil kullandılar. Mesafeli duruşun diğer bir sebebi kalkışmayı gerçekleştiren lider kadronun olayı kişiselleştirmeden halk tabanında bir karşılık bulma amacı içinde olmasından kaynaklanmaktaydı. Hükümet hava kuvvetleri üstünlüğüyle sadece deniz kuvvetleri gücüne sahip darbecilerin alanını daraltarak isyanı bastırmayı başardı. İsyancıların militarist aygıtların tamamına hakim olamaması dar bir alanda mücadele etmelerine yol açtı. İsyan bastırılmasına karşın yargılamaların ağırdan alınması ve sıkıyönetim devam ettiğinden Yunanistan'da normalleşme sürecinin gecikmesine yol açtı. Günümüzde 15 Temmuz darbe teşebbüsünde Yunanistan'ın aldığı tavırla, Türkiye'nin Yunanistan'daki darbe teşebbüsüne yaklaşımları karşılaştırıldığında derin bir fark dikkatlerden kaçmamaktaydı. Türkiye'nin bu yaklaşımı, Akdeniz ve Balkanlar'da istikrarın/statükonun sürdürülmesinin yanında tarihsel derinlikte oluşan gelenekle meşru hükümetlere yüklediği anlama/kutsiyetle ilintili bir durumdur.

Kaynakça

Arşivler

- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)
BCA.030.10/255.715.1.
BCA.030.10/254.712.39.
BCA.030.10/227.526.12.
BCA.030.10/255.716.10.
BCA.030.10/255.717.17.
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
BOA,HR.SYS, 2384-19
BOA,HR.SYS, 2390-41.
National Archives (United States) 867/9111-396.

Gazeteler

- Akşam*
Cumhuriyet
Hilaliahmer
Kurun
Milliyet
Son Posta
The Times
Zaman

Araştırma Eserler

- Abbott G.F (1922). *Greece and The Allies 1914-1922*. London.
Bilge, S. (2000). *Büyük Düş Türk-Yunan Siyasi İlişkileri*. Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları.
Chasan, T. A.(2019). *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Yunanistan*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
Clogg, R. (1997). *Modern Yunanistan Tarihi*. Şendil, D. (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
Clogg, R. (1997). *A Concise History of Greece*. New York: Cambridge University Press.
Demirözü, D. (2005). Megali İdea'dan Ankara Antlaşmasına (1930) Eleftherios Venizelos. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 35-36, 291-312.
Gürel, Ş. S. (1993). *Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
Hatipoğlu, M. (1997). *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- John S. K. and Thanos M. V. (2010). *Modern Greece A History Since 1821*. Wiley Blackwel, United Kingdom
- Meto, R. N. (1935). Yunan İsyânının Bilançosu. *Hilaliahmer*, 16 Mart.
- Nadi, Y. (1935). Yunan İsyânı ve Balkan Misakı. *Cumhuriyet*, 13 Mart.
- Nadi, Y. (1935). Yunanistan'daki Asilik Hareketleri. *Cumhuriyet*, 7 Mart.
- Nadi, Y. (1935). Su Yolunda Kırılan Su Testisi. *Cumhuriyet*, 15 Mart.
- Özsüer, E. (2018). I. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Tarafsızlığına Karşı Venizelos-Entente Cordiale İşbirliği ve Propaganda Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 63, 241-274.
- Roderick B. (2019). *Greece Biography of a Modern Nation*. Amerika.
- Söylemezoğlu G. K. (1946). *Canlı Tarihler, Hatıraları (Atina Sefareti 1913-1916)*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Tağmat, Ç. D. (2016). Sevr Barış Antlaşmaları Sürecinde Eleftherios Venizelos: Görüşmeler, Konferanslar ve İmza. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 2, 307-339.
- Us, A. (1935). Savaşta Tayyarenin Önemiği. *Kurun*, 15 Mart.

Ekler

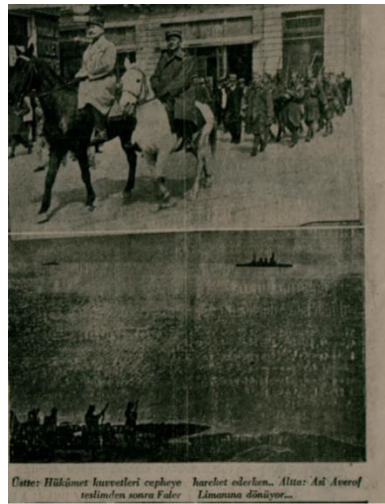
Ek-1: Kurun, 16 Mart 1935

Ek-2: Kurun, 16 Mart 1935

Ek-3: Kurun, 1 Mart 1935

Ek-4: Kurun, 16 Mart 1935

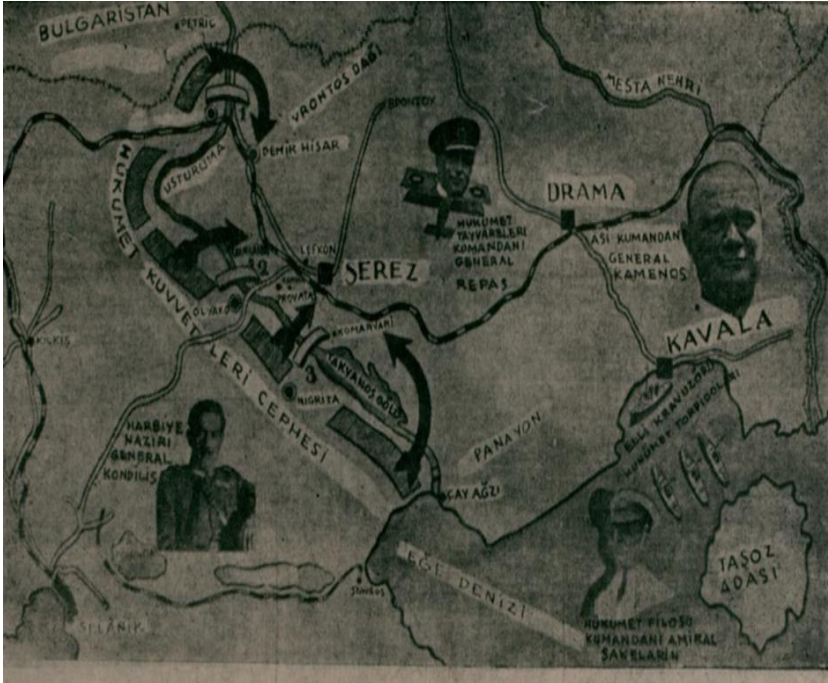
Sirozda asilerin tayyare tarafından topa tutulan telefon merkezi..

Ek-5: Kurun, 16 Mart 1935

Asiler tarafından tersanede öldürülen kaptanın cenaze merasimi..

Ek-6: Kurun, 16 Mart 1935

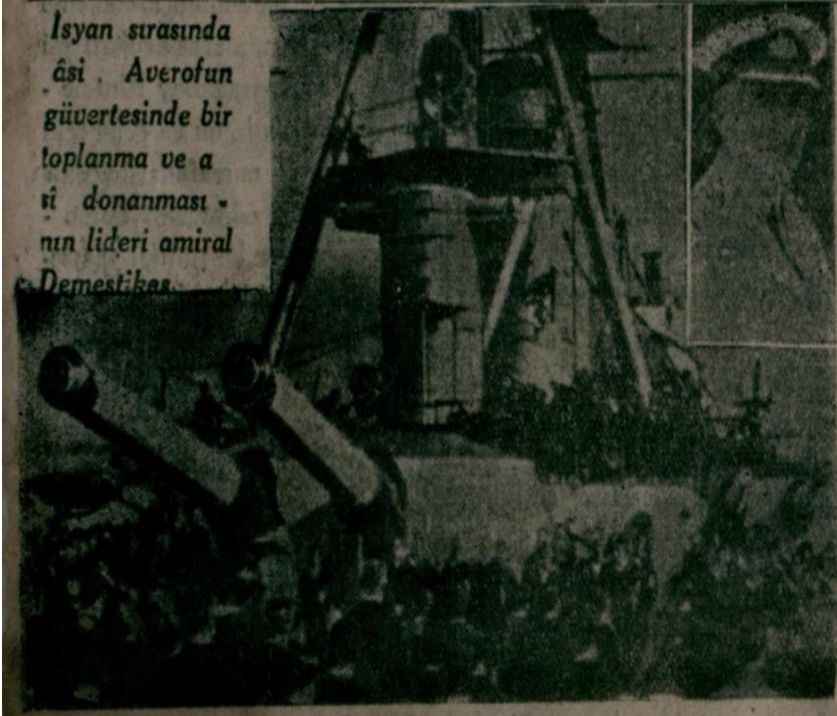
Ek-7: Kurun, 15 Mart 1935

Atinada idamları istenenler

Soldan itibaren: Sarafis (sivil elbiseli), kaymakam Çıgandes, Miralay Stefanakes, Yüzbaşı Tiryanafilidos, Yüzbaşı Çıgandes, Mülâzım Malagaris (yanda ayakta yumruğunu sıkarak iddianamesini okuyan askerî müddeiumumdür.)

Ek-8: Kurun, 31 Mart 1935

Ek-9: Kurun, 15 Mart 1935

